

La recent *Història de la literatura popular catalana* prové d'enrere, de l'interès per l'estudi del folklore i per la seva sistematització, així com també per la presa de consciència de com és d'important:

L'estudi del folklore a Catalunya ha anat acompanyat des del començament, al segle XIX, de l'organització d'un gran arxiu, esperonats com estaven els folkloristes pel sentiment que el món i la cultura tradicional desapareixien, però també per reunir un corpus general de la cultura catalana en les seves varietats, com a contribució dels intel·lectuals de bastir un reconeixement de la pròpia identitat. (ORIOU & SAMPER 2017: 88)

A més a més, aquesta publicació, que aporta una visió de conjunt de tots els territoris dels Països Catalans —amb les seves dinàmiques pròpies però també amb les coincidències i les interrelacions— representa una fita històrica de les que mai no caduquen i es van consolidant i redescobrint al llarg del temps. En el moment històric en el qual vivim, que contraposa localitat a globalitat, observem de manera clara la tendència a ressorgir i a posar en valor les tradicions més nostres i a crear-ne de noves, per aquest motiu aquesta obra resulta especialment oportuna i atractiva. Per cloure, ens podem referir a les paraules d'un dels protagonistes d'aquesta obra, el folklorista Francesc de Sales Maspons i Labrós, de les quals el llibre es fa ressò: «Els pobles sols coneixent-se a si propis poden ésser grans». La dimensió d'aquesta obra demostra com és la grandesa del nostre poble.

Bibliografia verdagueriana, un repàs als anys 2013-2016

LLORENÇ SOLDEVILA I BALART

Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya

llorenc.soldevila@uvic.cat

1. COLL (2013): Pep Coll, «Verdaguer davant la Pixarrada del Diable». *Anuari Verdaguer*, 21, ps. 195-118.
2. CAMPS (2013): Josep Camps Arbós, «En defensa pròpia de Jacint Verdaguer, edició de Lluïsa Plans i Girabal», *Anuari Verdaguer*, 21, ps. 175-180.
3. TORRENTS (2013): Carme Torrents Buxó, «Neix Verdaguer Edicions», *Anuari Verdaguer*, 21, ps. 227-230.
4. VERDAGUER (2013): Jacint Verdaguer, *La Pomerola. Primavera*, a cura de Ricard Torrents i M. Àngels Verdaguer, Folgueroles: Verdaguer Edicions, Societat Verdaguer; «Obra Completa, Edició Crítica» 30.
5. MOLAS (2014): Joaquim Molas, *Llegir Verdaguer*, pròleg de Ramon Pinyol i Torrents, Barcelona: Societat Verdaguer, Servei de Publicacions de la Universitat de Vic, PAM.

6. MOLAS (2014). Vg.: JORBA (2014).
7. JORBA (2014): Manuel Jorba, *Verdaguer davant el vuit-cents català, de l'Acadèmia estant: entorn del "Record necrològic de Joaquim Rubió i Ors" (1902)*, discurs llegit el dia 12 de juny de 2014 en l'acte de recepció pública i discurs de contestació de l'acadèmic numerari Dr. Joaquim Molas, Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona.
8. CASASSES (2014): Enric Casasses, *Dimonis. Apunts de Jacint Verdaguer a la Casa d'Oració*, Folgueroles: Verdaguer Edicions.
9. VERDAGUER (2014): Jacint Verdaguer, *Pàtries*, tria i comentaris dels poemes i postfaci de Ricard Torrents, pròleg de Vicent Partal, Folgueroles: Verdaguer Edicions.
10. SERRALLONGA (2014): Segimon Serrallonga, *Verdaguer llegit per Segimon Serrallonga*, edició i pròleg de Ricard Torrents, amb la col·laboració de Pol Serrabassa i M. Àngels Verdaguer, Vic: Càtedra Verdaguer d'Estudis Literaris, Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya.
11. VERDAGUER (2014): Jacint Verdaguer, *Càntics*, Joan Requesens i Francesc Cortès (eds.), Folgueroles: Verdaguer Edicions, Societat Verdaguer; «Obra Completa, Edició Crítica» 11.
12. REQUESENS (2014-2015): Joan Requesens i Piquer, «Sèrie sobre Verdaguer», 20 articles (23/05/2014 - 2/06/2015). En línia: <<https://castellinterior.wordpress.com/category/autors/joan-requesens/>>
13. — (2015a): «Paraules de Llull a Verdaguer fins a nosaltres», *El pregó. Eclesial d'informació i opinió*, 511-512 (1-30 de novembre de 2015), ps. 7-9.
14. — (2015b): «Llegir Verdaguer de Joaquim Molas», *LENGUA & LITERATURA*, 25, ps. 164-167.
15. GUIXÀ (2015): Pere Guixà, «Verdaguer, llegit per Molas», *Serra d'Or*, 666 (juny), ps. 75-76.
16. VILAMALA (2014): Joan Vilamala, «Verdaguer i la Creu de la Culla», *Anuari Verdaguer*, 22, ps. 67-104.
17. SERRABASSA (2014): Pol Serrabassa Puntí, «L'Epístola dirigida al Sr. Verdaguer i Santaló i tres noves cartes de Verdaguer», *Anuari Verdaguer*, 22, ps. 123-136.
18. PINYOL (2014): Ramon Pinyol i Torrents, «De l'element grec en l'obra de Verdaguer», *Anuari Verdaguer*, 22, ps. 213-230.
19. REQUESENS (2014): Joan Requesens i Piquer, «"Grècia i Judea" de Jacint Verdaguer. Del món clàssic al misticisme», *Anuari Verdaguer*, 22, ps. 231-303.
20. PINYOL (2014): Ramon Pinyol i Torrents. «Verdaguer i el carlisme. Notes aproximatives», *eHumanista/IVITRA*, 5, ps. 110-119. En línia: <http://www.ehumanista.ucsb.edu/sites/secure.lsit.ucsb.edu.span.d7_eh/files/sitefiles/ivitra/volume5/6_Pinyol.pdf>
21. VERDAGUER (2014): M. Àngels Verdaguer, «La "caritat" a finals del segle XIX i principis del segle XX: Jacint Verdaguer i altres escriptors catalans», *eHumanista/IVITRA*, 5, ps. 130-148. En línia: <<http://www.ehumanista.ucsb.edu/>>

- sites/secure.lsit.ucsb.edu.span.d7_eh/files/sitefiles/ivitra/volume5/8_Verdaguer.pdf>
22. TORRENTS (2014): Carme Torrents Buxó, «Del carrer al núvol. La presència social d'un escriptor com Verdaguer», dins: *Pels vells carrers del poble*, Vic: Universitat de Vic, ps. 441-446.
 23. VILARDELL (2014): Laura Vilardell Domènech, «The reception of *Canigó*, by Jacint Verdaguer, in Madrid (1886-1902)», *eHumanista/IVITRA*, 5, ps. 120-129. En línia a: <http://www.ehumanista.ucsb.edu/sites/secure.lsit.ucsb.edu.span.d7_eh/files/sitefiles/ivitra/volume5/7_Vilardell.pdf>
 24. FELIPÓ (2014): Ramon Felipó, *Verdaguer i el Pi de les Tres Branques*, Barcelona: Llibres de l'Índex, Neopàtria.
 25. BILBENY (2014): Jordi Bilbeny, *Commemoració del 112è aniversari del traspass de Jacint Verdaguer. Verdaguer, entre la història i la consciència*, Barcelona: Indrets del Record.
 26. CARBÓ (2014): Ferran Carbó, «D'Estellés a Verdaguer: l'Oda pobra a mossèn Cinto», *Serra d'Or*, 650 (febrer), ps. 41-42.
 27. VILARDELL (2014): Laura Vilardell Domènech, «El comte de Cedillo, excursionista i defensor de *Canigó* de Jacint Verdaguer», dins: *Pels vells carrers del poble*, Vic: Universitat de Vic, ps. 469-480.
 28. VERDAGUER (2015): Jacint Verdaguer, *Mount Canigó. A tale of Catalonia*, introduction and translation by Ronald Puppo, Barcelona, Woodbridge: Barcino, Tamesis Books.
 29. VERDAGUER (2015): Jacint Verdaguer, *Flors del Calvari*, M. Àngels Verdaguer i Pajerols (ed.). Folgueroles: Verdaguer Edicions, Societat Verdaguer; «Obra Completa, Edició Crítica» 16.
 30. VERDAGUER (2015): Jacint Verdaguer, *Montserrat al cor. Poemes*, introducció i selecció de Ramon Pinyol, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
 31. GASULL (2015): Bernat Gasull i Roig, *Maleïda. L'aventura de Jacint Verdaguer a l'Aneto*, Folgueroles: Verdaguer Edicions.
 32. FAURA (2016): Enric Faura, ressenya de Bernat Gasull i Roig, *Maleïda. L'aventura de Jacint Verdaguer a l'Aneto*, Folgueroles, 2015, *Revista de Catalunya*, 295 (juliol, agost, setembre), ps. 232-235.
 33. DOMINGO (2015): Josep M. Domingo, «Vil·la Joana. Història, ciutat i literatura», *Museu d'Història de Barcelona. Butlletí*, any VIII, 31 (desembre), p. 2.
 34. CAMPS (2016): Núria Camps, «Manuel Rodríguez López i la traducció de *L'Atlàntida* al gallec», *Anuari Verdaguer*, 24, ps. 9-22.
 35. CANADELL (2016): Roger Canadell i Rusiñol, «Representació, mite i realitat en *L'Atlàntida* de Jacint Verdaguer», *Anuari Verdaguer*, 24, ps. 23-36.
 36. JORBA (2016): Manuel Jorba, «Un article de León Bloy sobre *L'Atlàntida* de Jacint Verdaguer (Le Chat noir, 31 maig 1884)», *Anuari Verdaguer*, 24, ps. 37-50.
 37. PINYOL & QUER (2016): Ramon Pinyol i Torrents i Pere Quer i Aiguadé, «A la mort d'en Rafael de Casanova», *Anuari Verdaguer*, 24, ps. 51-72.

38. SOLDEVILA (2016): Llorenç Soldevila i Balart, «Francesc Cambó mecenes de Sebastià Juan Arbó», *Anuari Verdaguer*, 24, ps. 73-88.
39. GAROLERA & PESSARRODONA (2016): Narcís Garolera i Marta Pessarrodona, *Jacint Verdaguer. Una biografia*, Barcelona: Quadern Crema, Ajuntament de Barcelona.
40. SANTANACH (2016): Joan Santanach, «El cuc que esdevingué crisàlide. Per a la lectura de *Sum Vermis* de Jacint Verdaguer», *Els Marges*, 108, ps. 76-90.

Entre els anys 2013 i 2016 la bibliografia sobre la vida, l'obra i la posteritat de Verdaguer ha estat diversa, desigual i quantiosa, sobretot al llarg de 2014. Comencem per valorar les aportacions que s'han fet des de l'*Anuari Verdaguer*, núm. 21 (2013). Contenia la conferència «Verdaguer davant la Pixarrada del Diable» que Pep Coll dictà en el marc de les VIII Jornades d'Intercanvi Cultural a la Universitat de Lleida. Hi feia un repàs dels materials llegendaris recollits pel poeta al llarg de les dues excursions per les valls del Pirineu Occidental català durant els estius de 1882 i 1883. Especialment se centrà en les llegendes i tradicions que després, d'una forma o altra, van emanar a les pàgines de *Canigó*.

A més a més, en el mateix anuari, s'hi publicà la ressenya de Josep Camps sobre l'edició d'*En defensa pròpia*, a cura de Lluïsa Plans, en què remarca l'oportunitat de l'edició crítica i, sobretot, la valoració més de la seva dimensió literària (com ja havia fet Foix, fa anys) per damunt de la ideològica. Alhora, en el mateix *Anuari*, s'hi donava notícia de la creació d'una nova editorial: «Neix Verdaguer Edicions», a càrrec de Carme Torrents, sorgida el 2013 per donar resposta als nous reptes editorials que representa seguir editant l'edició crítica de l'*Obra completa* de Verdaguer. El primer volum publicat fou l'edició crítica de *La Pomerola. Primavera*, que comprèn l'estudi temàtic i literari a càrrec de Ricard Torrents i l'estudi dels manuscrits i de la gestació d'aquest poema pòstum verdaguerià a cura de M. Àngels Verdaguer.

Llegir Verdaguer, de Joaquim Molas, és, sens dubte, una de les aportacions de reflexió crítica més sòlida i extensa d'aquests darrers anys. Amb un pròleg valoratiu de Ramon Pinyol i Torrents sobre la trajectòria verdaguerista de l'autor, recull precedides d'una justificació i revisades les aportacions que d'ençà dels anys vuitanta va anar publicant en diverses plataformes. El volum està organitzat en tres grans apartats. En el primer, amb l'epígraf de «Verdaguer: vida i obra», tracta de set títols de la darrera etapa, entre els quals destaca l'assaig dedicat a *Aires del Montseny* i les pàgines de síntesi interpretativa que l'historiador i crític va escriure per al volum VII de la *Història de la literatura catalana* d'Ariel (1983). En el segon, reflexiona sobre aspectes més estètics, ideològics o programàtics; destaquen «El *Canigó*. Poema ideològic» i les notes introductòries dels diferents volums publicats, a partir de 2002, a *Totes les obres* per Proa, i articles i assaigs apareguts d'ençà del 2003 a l'*Anuari Verdaguer*, *Serra d'Or* i *L'Avenc*. Finalment, en el tercer apartat, analitza aspectes com l'epistolari, l'autor teatral o les

relacions de Verdaguer amb la literatura espanyola de la Restauració, però posant de nou especial èmfasi en l'etapa de crisi i de quina manera aquesta va impregnar la confecció definitiva d'*Aires del Montseny*.

De Molas també fou la contestació que va oferir a Manuel Jorba en el seu discurs de recepció com a membre de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, que va versar sobre *Verdaguer davant el vuit-cents català, de l'Acadèmia estant: entorn del "Record necrològic de Joaquim Rubió i Ors" (1902)*, amb-dós textos condimentats amb una sòlida i sàvia erudició.

Del 2014, data la fundació de Verdaguer Edicions amb seu a Folgueroles, que ha emprès, ja ho hem esmentat, la nova etapa en la publicació de les edicions crítiques de Verdaguer. Dues publicacions del 2014 a la col·lecció *Univers: Dimonis. Els Apunts de la Casa d'Oració presos per Jacint Verdaguer i copiats i comentats per Enric Casasses*; i *Pàtries*, tria i comentaris dels poemes i postfaci de Ricard Torrents, pròleg de Vicent Partal. El primer és una actualització, acotació i revisió del volum de Josep Junyent (1994) amb les llibretes de visions de Teresa dataades el 1892, amb un estudi preliminar molt prolix i, sobretot, del de Joan Bada (2002), amb quatre quaderns del 1891, i de la qual Casasses afirma «Sense aquesta edició la meua feina hauria resultat cinc-cents mil vegades més difícil». La segona, *Pàtries. Poemes de Jacint Verdaguer*, de Ricard Torrents, és una completa i novedosa antologia de poemes patriòtics verdaguerians que són rellegits i interpretats des de la nova perspectiva que s'obre pel concepte pàtria a partir de 2014. Abraça els títols més clàssics i coneguts com «Bac de Roda», «A Barcelona», «El pi de les tres branques» fins a altres peces poc conegudes o antologades en aquest sentit com «Balada a Mallorca» o «A un rossinyol a Vallvidrera».

Ricard Torrents, amb la participació de M. Àngels Verdaguer i Pol Serrabassa, es cuida de l'edició *Verdaguer llegit per Segimon Serrallonga*, una lectura lúcida de diferents aspectes de l'obra del poeta. Torrents, en un il·lustratiu i prolix pròleg, incardina i aclareix les diferents aportacions lectores de Serrallonga. Aquestes, algunes d'inèdites, es dediquen als poemes de *Jovenívoles*, al *Càntic dels Càntics*, la figura femenina prototípica verdagueriana i la poesia religiosa i mística de Verdaguer.

Joan Requesens i Francesc Cortès són els responsables de l'edició crítica de *Càntics*. Editats el 1889 en dos llibres, amb pocs dies de diferència, el primer contenia totes les lletres, i el segon, les partitures i els poemes. Requesens parteix de l'edició esmentada però acarant els textos no només amb els manuscrits conservats sinó amb els nombrosos fulls volanders que contenien esmenes del poeta. Per la seva part, Francesc Cortès ha transcrit de cap i de nou totes les partitures del mestre Càndid Candi.

A cavall entre el 2014 i el 2015, Requesens fa una aportació ben significativa en el vessant més religiós i ideològic del poeta, potser dels menys estudiats en les darreres dècades. És la sèrie de vint articles monogràfics publicats al web <<https://castellinterior.wordpress.com/category/autors/joan-requesens/>>. Tracten sobretot de la influència de la figura de Teresa de Jesús en les actituds i obres de

Verdaguer, un renovador punt de vista, partint de la sòlida cultura religiosa, especialment teresiana, de Requesens. Sota l'epígraf «Jacint Verdaguer, poeta afectat» hi tracta: «Sentiments i versos», «Matinerament teresià», «El primer poema», «Versos per a uns pelegrins», «En un retaule del Sagrat Cor», «Per al retaule refet», «Un romanç», «Nafra d'amor», «Ni àliga ni garsa», «Sota Pedralbes», «Amb tota franquesa», «Amb un nom llatí», «Parlar clar», «Una llegenda», «Una versió castellana», «Teresa, camí de l'Àfrica?», «Els lemes teresians», «Als jardins de Salomó», «Unes altres fletxes» i «La sinceritat del poeta».

I, encara, de Requesens és l'article «Paraules de Lluïa a Verdaguer fins a nosaltres», publicat a *El pregó. Eclesial d'informació i opinió*, i el comentari sobre *Llegir Verdaguer*, de Joaquim Molas, publicat a LLENGUA & LITERATURA. Llibre també comentat per Pere Guixà.

A l'*Anuari 22* (2014) hi aparegué publicat l'extens i erudit estudi de Joan Vilamala sobre «Verdaguer i la Creu de la Culla». En l'apartat de textos, Pol Serrabassa a «“L'Epístola dirigida al Sr. Verdaguer i Santaló” i tres noves cartes de Verdaguer» donava a conèixer diverses epístoles relacionades amb Verdaguer. Tanmateix, el nucli troncal de continguts verdaguerians tornaven a ser les conferències dictades en el marc de les IX Jornades d'Intercanvi Cultural celebrades a Atenes i Delfos: «De l'element grec en l'obra de Verdaguer», de Ramon Pinyol i Torrents i «“Grècia i Judea” de Jacint Verdaguer. Del món clàssic al misticisme», de Joan Requesens i Piquer. De Pinyol és també l'estudi dedicat a esbrinar les interrelacions de Verdaguer i el carlisme a «Verdaguer i el carlisme. Notes aproximatives», un estudi força inèdit entre els existents sobre la ideologia del poeta.

Per la seva banda, M. Àngels Verdaguer revisa les respostes literàries de Jacint Verdaguer i d'altres escriptors com a mostres de caritat —com havia fet Verdaguer amb el llibre *Caritat*, compilat i publicat amb motiu dels terratrèmols d'Andalusia de 1884— davant de fets catastròfics i crides benèfiques (en 1895, 1898 i 1901) a «La “caritat” a finals del segle XIX i principis del segle XX: Jacint Verdaguer i altres escriptors catalans».

Ramon Felipó, amb *Verdaguer i el Pi de les Tres Branques*, ens proporcionà ja el 2003 un meticulós estudi sobre aquest punt clau de la geografia patriòtica verdagueriana. La reedició de 2014, corregida i ampliada, no fa sinó revalidar una aportació monogràficament molt interessant.

Aportacions de to més divulgatiu són els articles de Jordi Bilbeny, *Commemoració del 112è aniversari del traspàs de Jacint Verdaguer. Verdaguer, entre la història i la consciència*, aparegut en el fulletó que cada mes de juny, en commemoració de la data de la mort del poeta, edita «Indrets del record», capitanejats per la incansable Teresa Clota. I també, «D'Estellés a Verdaguer: l'Oda pobra a mossèn Cinto», de Ferran Carbó. O la valoració social, de la consolidació del mite, que Carme Torrents feu a «Del carrer al núvol. La presència social d'un escriptor com Verdaguer».

L'any 2015 compta amb tres publicacions de caire ben diferent però que són molt significatives i, en el primer cas, de les que marquen època. Tant si ho refe-

rim a Verdaguer com en el d'altres clàssics: es tracta del traspass a l'anglès d'un dels cims de la poètica verdagueriana. Es tracta, és clar, a la traducció de *Mount Canigó. A tale of Catalonia*, introducció i traducció de Ronald Puppo, que és una fita importantíssima en l'acció que sempre s'ha tingut d'internacionalitzar les obres cabdals del poeta. Si això havia estat possible en espanyol i francès, l'àmbit anglòfon sempre s'hi havia resistit. Puppo ja havia assajat un primer intent amb *Selected Poems of Jacint Verdaguer* (2007), aleshores en l'editorial de la Universitat de Chicago, i, ara, amb una de londinenca amb el suport d'Editorial Barcino i la Fundació Carulla. Valuosíssim l'esforç de Puppo en el trasllat dels versos de Verdaguer per mantenir les traces mètriques i les rimes de l'original, i també encertada la tria de la segona part del títol.

Relacionat amb *Canigó* és també l'estudi sobre la recepció que tingué el poema en l'ambient literari del Madrid finisecular: «The reception of *Canigó*, by Jacint Verdaguer, in Madrid (1886-1902)», de Laura Vilardell, i de la dedicació del comte de Cedillo al poema, «El comte de Cedillo, excursionista i defensor de *Canigó* de Jacint Verdaguer», presentat en el marc del II Congrés Internacional de Geografia literària.

En el segon cas significatiu, hem de parlar de l'edició crítica de *Flors del Calvari* a càrrec de M. Àngels Verdaguer, una obra clau per entendre l'evolució emocional i estètica del poeta en els darrers anys de la seva vida. El pròleg, llarg i ben travat, ens introdueix en un mosaic de dues-centes vint-i-vuit composicions que són expressió del ressentiment, cants espirituals adreçats directament a la divinitat (com l'extraordinari «Sum vermis») o breus corrandes religioses que poden consolar el poeta i qualsevol lector, missió prioritària de la poesia.

I, finalment, en tercer lloc, Ramon Pinyol i Torrents és l'autor d'un magnífic llibre il·lustrat, *Montserrat al cor. Poemes*, que lliga com mai s'havia fet les visons mítiques d'un paisatge, Montserrat, i els poemes que Verdaguer va dedicar-li en els moments àlgids de la Renaixença, a la dècada dels vuitanta del segle XIX, com el ja immortal i per a molts avui «anònim» *Virolai*.

Completen aquest any de publicacions el magnífic i vivencial llibre *Maleïda*, de Bernat Gasull, que ha reconstruït el recorregut que Verdaguer feu per assolir el cim de l'Aneto el 1882, seguint les passes i ampliant-les el llibre *Del Canigó a l'Aneto*, de Narcís Garolera i Curt Wittlin, que abraçava les llibretes de 1882 i 1883, editades anys abans pel mateix Garolera. Ja en el 2016, el llibre ha estat comentat per Enric Faura en un article a la *Revista de Catalunya*. Encara dins del 2015, Josep M. Domingo publicà un article divulgatiu sobre la renovació del museu de Vil·la Joana, «Història, ciutat i literatura».

L'*Anuari Verdaguer*, 24 (2016), sota el títol de «1714. Del conflicte a la història i el mite, la literatura i l'art. II Jacint Verdaguer», va dedicar un dossier a les aportacions que es feren al Congrés Internacional celebrat l'octubre de 2015. Hi aparegueren diferents contribucions sobre *L'Atlantida*: «Manuel Rodríguez López i la traducció de "L'Atlàntida" al gallec», de Núria Camps; «Representació, mite i realitat en "L'Atlàntida" de Jacint Verdaguer», de Roger Canadell i

Rusiñol i «Un article de León Bloy sobre “L’Atlàntida” de Jacint Verdaguer (*Le Chat noir*, 31 maig 1884)», de Manuel Jorba. A més a més de les aportacions de Ramon Pinyol i Torrents i Pere Quer i Aiguadé sobre el poema «A la mort d’en Rafael de Casanova», i de Llorenç Soldevila i Balart sobre el mecenatge verdaguèria de Cambó: «Francesc Cambó mecenes de Sebastià Juan Arbó».

També, el 2016 ens ha deixat un nou intent de biografia del poeta a quatre mans a càrrec de Narcís Garolera i Marta Pessarrodona, en bona part fallida per forçar paral·lelismes amb altres autors europeus contemporanis que no venen a tomb, o per un estil poc cohesionat amb reiteracions gratuïtes que, a estones, fan força feixuga la lectura, fins al punt d’entrebanca-la als possibles lectors especialistes. Tanmateix, alguns dels annexos documentals amb textos inèdits possiblement són la part més interessant del volum. Per acabar, cal referir-se a un comentari crític, extens, amb nova perspectiva i afinada lectura del poema «Sum vermis» de Joan Santanach.

Ramon Picó i Campamar, un home de la Renaixença

DAMIÀ PONS PONS

Universitat de les Illes Balears

dppons50@hotmail.com

D. A. (2017): Diversos autors, *Ramon Picó i Campamar. Un home de la Renaixença*, Pere Salas (coord.), Pollença: El Gall Editor; «Els Fiters» 27.

En ocasió del centenari de la mort de Ramon Picó i Campamar (Pollença, 1848-Barcelona, 1916), l’ajuntament del poble on va néixer va promoure institucionalment l’Any Ramon Picó 2016, l’activitat més rellevant del qual va ser la celebració d’unes Jornades d’Estudis. Les ponències i comunicacions que s’hi presentaren han estat degudament editades en un volum que sense cap mena de dubte representa un pas endavant molt important en la coneixença de la vida i l’obra de l’escriptor.

Picó, per la seva condició de resident a Barcelona des dels onze anys, va ser un renaixencista que va actuar, tant literàriament com políticament, més a semblança dels escriptors de la seva època i generació principatins que no dels mallorquins que vivien a l’illa. Aquest fet es pot concretar doblement: la seva politització en clau catalanista ja al voltant de 1870 i la vivència sense complexos, fins i tot de manera reivindicativa, de la seva condició de xueta. En un moment en què els escriptors residents a Mallorca estaven còmodament integrats en l’ideari dels partits dinàstics de la Restauració, Picó ja era membre d’entitats polítiques obertament catalanistes. Precisament perquè va veure la qüestió nacional dels mallor-